

INTEM/TEMA
Karin Isaksson

2019-08-30

Ärendenummer:
19/000288

Återrapportering enligt regleringsbrev 2019-03-21 att redovisa Sidas arbete med biologisk mångfald och ekosystemtjänster under 2018 samt förslag på åtgärder för att stärka och fördjupa myndighetens arbete med biologisk mångfald

Sammanfattning

Sida har i regleringsbrevet för 2019 fått i uppdrag att senast den 1 september redovisa Sidas arbete med biologisk mångfald och ekosystemtjänster under 2018 samt komma med förslag på åtgärder för att stärka och fördjupa myndighetens arbete med biologisk mångfald.

Efter en kort bakgrund redovisas arbetet under 2018, inklusive finansiell redovisning¹. Därefter redovisas slutsatser och rekommendationer av den analys som Sida genomfört och som återfinns sist i rapporten. Sammanfattningsvis har utbetalningarna avseende biologisk mångfald ökat markant mellan 2017 och 2018 – från 2,5 miljarder till 3,1 miljarder kronor – och de har trefaldigats i förhållande till basåret 2010. I dessa siffror räknas insatser där biologisk mångfald är huvud- respektive delsyfte lika. För 2018 redovisas även siffrorna på motsvarande sätt som vid redovisning av klimatfinansiering, det vill säga insatser med delsyfte biologisk mångfald viktas ner till 40 procent av utfallet. Med denna beräkningsgrund uppgår det totala utfallet för 2018 till 1,6 miljarder kronor.

Sida har sedan 2017, i enlighet med den miljöpolicy och miljöhandlingsplan som beslutades 2017, ökat ambitionsnivån för arbetet med biologisk mångfald, och satt ambitiösa mål för 2020. Sidas analys visar att det finns en hel del som kan göras för att ytterligare stärka och fördjupa arbetet med biologisk mångfald.

¹ Denna del utgör Sidas bidrag till Sveriges nationella rapportering till Konventionen för Biologisk Mångfald (CBD) och följer den mall för rapportering som angetts i regleringsbrevsuppdraget, d.v.s. görs i enlighet med CBD-beslut om resursmobilisering 2012.

Sammanfattningsvis kan följande slutsatser dras från analysen:

1. Sida har redan idag ett pågående arbete som en del av miljöledningssystemet med en miljöpolicy som uppmärksammar vikten av cirkulär ekonomi, föroreningar, klimat och hållbar naturresurshantering i arbetet med att uppnå ökad biologisk mångfald. Miljöledningssystemet innehåller också en handlingsplan med mål för biologisk mångfald 2017–2020. Miljöledningssystemet utgör därför en möjlighet att stärka och förbättra arbetet med biologisk mångfald inom myndigheten.
2. Sex av de gällande 43 strategierna har tydliga skrivning om biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Ett stort antal strategier har ingångar som öppnar för och möjliggör arbete med frågan. I första hand de strategier som inkluderar målskrivningar kring miljö/klimat/naturresurser, eller skrivningar kring lantbruk och vatten, men även andra sektorer.
3. Nya och additionella medel skulle kunna bidra till att stärka Sidas arbete med biologisk mångfald. För att uppnå långsiktig förändring och resultat behöver en satsning vara flerårig och kopplas till existerande strategier på global, regional och bilateral nivå. Val av strategier bör ske i nära samråd med Sida. Behovet av förvaltningsresurser/personal för att hålla ihop en eventuell biodiversitetssatsning, och stödja genomförande hos olika strategiägare, bör särskilt beaktas.
4. Med tanke på att utarmningen av biologisk mångfald ofta är gränsöverskridande har de regionala strategierna i Asien, Afrika, Europa en stor möjlighet att utveckla och stödja mer riktade insatser på biodiversitetsområdet, förutom Latinamerika där vi i dagsläget ej har en regional strategi.
5. En fördjupad ansats inom biologisk mångfald kan även innebära att Sida behöver förstärka sin kapacitet inom miljöområdet generellt såväl som förmågan att integrera biodiversitet i strategigenomförande. En möjlighet kan vara att stärka våra analyser för att motverka att befintliga program riskerar att driva på förlusten av biologisk mångfald, exempelvis i insatser kopplade till jordbruk. Här har miljöledningssystemet liksom den multidimensionella fattigdomsanalysen en viktig roll att fylla.
6. För att adressera orsakerna till förlusten av biologisk mångfald och ekosystemtjänster kan Sida stärka sitt arbete i sektorer som direkt rör användning och förvaltning av naturresurser så som jord och skogsbruk,

marina frågor, vatten och urban utveckling. För att åstadkomma hållbara resultat måste Sida även arbeta strategiskt med biologisk mångfald i andra sektorer och med frågor som till exempel hot mot miljö- och MR-försvarare, korruption, illegal handel, utbildning, hälsa, marknadsutveckling, sysselsättning och jämställdhet.

7. Sida kan öka sitt stöd till ländernas genomförande av internationella konventioner och åtaganden samt stärka dialog både på nationell, regional och global nivå (inklusive med bankerna, FN-organ och andra givare).

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
1. Bakgrund	5
2. Sidas arbete med biologisk mångfald och ekosystemtjänster 2018	8
2.1 Finansiell rapportering	8
3. Ramverk och utgångspunkter.....	10
3.1 Biologisk mångfald	10
3.2 Övriga utgångspunkter	11
4. Nulägesanalys	12
4.1 Strategier och Sidas handlingsplan för miljö och klimat	12
4.2 Sidas kompetens och kapacitet.....	14
6. Slutsatser och huvudsakliga förslag	22
6.1 Slutsatser	23
Bilagor:	
Bilaga 1	Sida contributions to the CBD – 2019
Bilaga 2	Sidas Environment Policy
Bilaga 3	Sidas miljömål 2017-2020
Bilaga 4	Agenda 2030 and Ecosystems
Bilaga 5	Urban Development, Biodiversity and Ecosystems
Bilaga 6	Agriculture and Ecosystems services
Bilaga 7	Human Rights, Biodiversity and Ecosystems
Bilaga 8	Environment & Climate Change and Dimensions of Poverty
Bilaga 9	HLPF mål 15
Bilaga 10	Exempel på pågående stöd

1. Bakgrund

Naturen och den biologiska mångfalden² utgör grunden för människans existens och välmående. Väl fungerande naturliga system med en mångfald av arter utgör grunden för de ekosystemtjänster³ som människan är beroende av och runt vilka vi organiserar vårt samhälle, vår ekonomi och handel. En minskande biologisk mångfald är ett stort globalt miljöproblem men också en stor global samhällsutmaning, vilket reflekteras i Agenda 2030 framför allt genom mål 15 *Ekosystem och biologisk mångfald* och mål 14 *Hav och marina resurser* samt flera andra mål⁴. När den biologiska mångfalden utarmas och ekosystemtjänsterna förstörs eller överutnyttjas är det fattiga och resurssvaga grupper som drabbas först. Särskilt utsatta är fattiga samhällen och urfolk som traditionellt är direkt beroende av fiske, jordbruk och skogsresurser för sin dagliga överlevnad.

Under det senaste året har en rad rapporter publicerats med fokus på biologisk mångfald från IPBES⁵ ⁶, FAO⁷, WWF⁸ m fl. som sammantaget beskriver en minskning av biologisk mångfald och en urholkning av ekosystemtjänster (rent vatten, översvämningsskydd med mera) som är alarmerande. Förlusten av biologisk mångfald har tilltagit de senaste femtio åren bland annat genom intensifierat jordbruk,

² Den definition av biologisk mångfald som antogs i konventionen ligger till grund för Sveriges naturvårdspolitik, såsom den bl.a. uttrycks i miljöbalken. Definitionen lyder: variationsrikedomen bland levande organismer av alla ursprung, inklusive från bland annat landbaserade, marina och andra akvatiska ekosystem och de ekologiska komplex i vilka dessa organismer ingår; detta innefattar mångfald inom arter, mellan arter och av ekosystem.

³ Ekosystemtjänster är alla livsnödvändiga produkter och tjänster som naturens ekosystem ger människan och som bidrar till vår välfärd och livskvalitet. De är fria nyttigheter som naturen tillhandahåller genom mark, fiske, vatten och växtlighet och som äventyras av klimatförändringar och miljöpåverkan. Pollinering, naturlig vattenreglering och naturupplevelser är några exempel.

⁴ Till exempel mål 6 *Rent vatten och sanitet*, mål 13 *Bekämpa klimatförändringarna*, mål 1 *Ingen fattigdom*, mål 2 *Ingen hunger*, mål 3 *Hälsa och välbefinnande* samt mål 11 *Hållbara städer och samhällen*.

⁵ IPBES (Intergovernmental Platform on Biodiversity and Ecosystem Services) är en kunskapsplattform för biologisk mångfald och ekosystemtjänster och är biologiska mångfaldens motsvarighet till IPCC inom klimatet. Plattformen är mellanstatlig och lyder inte under någon annan internationell konvention eller överenskommelse. Idag är 132 nationer medlemmar i IPBES.

⁶ IPBES rapporten använder sig av ett nytt begrepp för biologisk mångfald och ekosystemtjänster: "natures contribution to people" på svenska naturnyttor. Begreppet relaterar till naturens *bidrag till människor*. Man menar att de hittills använda begreppen inte i tillräcklig utsträckning tar hänsyn till att tjänsterna inte fördelas lika och att olika människor ser och värderar tjänster på olika sätt. Det anses svårt att inom ekosystemtjänster få in de rättviseperspektiv som uttrycks både i FN:s hållbarhetsmål och i konventionen om biologisk mångfald. Vidare behövdes ett angreppssätt som kunde inkludera andra sätt att tänka kring naturen än det klassiskt västerländska, eftersom hänsyn till ursprungsbefolkningar och traditionella samhällen är centralt för IPBES. I denna rapport använder vi begreppen biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Men Sida kommer att behöva anta ett förhållningsätt till användningen av begreppet naturnyttor i sin verksamhet. (<https://www.ipbes.net/global-assessment-report-biodiversity-ecosystem-services>)

⁷ The State of the World's Biodiversity for Food and Agriculture, FAO, 2019, www.fao.org/3/CA3129EN/ca3129en.pdf

⁸ The [Living Planet Report](https://www.worldwildlife.org/publications/living-planet-report-2018) 2018, WWF, 2018, <https://www.worldwildlife.org/publications/living-planet-report-2018>

uppodling av gräsmarker och avskogning som har lett till förändrad markanvändning. Allt intensivare brukningsmetoder med ökad användning av handelsgödsel och bekämpningsmedel minskar utrymmet för många arter ytterligare. Direkt utnyttjande så som jakt, fiske, avverkning och utdikning av våtmarker samt förändringar i sötvattensområden, floder och avrinningsområden bidrar också till minskningen liksom urbanisering och infrastrukturbyggande. Klimatförändringar är nu en direkt orsak med ökande påverkan. Till detta kommer förändrade produktions- och konsumtionsmönster med ett ökat tryck från utsläpp, avfall, kemikalier i jord, vatten och luft samt invasiva främmande arter. Även förlusten av kunskaper (och kunskapssystem) om biologisk mångfald har identifierats som en minst lika stor utmaning som förlusten av biologisk mångfald i sig. Om nuvarande trender i samhällsutveckling fortsätter kommer människan, och särskilt fattiga människor, att drabbas ytterligare av brist på ekosystemtjänster. Samtidigt kommer inte globala miljö- och hållbarhetsmål kunna uppnås.

Samtidigt pekar rapporterna också på flera möjligheter att sakta ner och bryta denna utveckling. Slutsatsen i IPBES rapport är att naturen, den biologiska mångfalden och ekosystemtjänsterna kan bevaras, restaureras och nyttjas hållbart, samtidigt som andra samhällsmål kan nås, om åtgärder vidtas snabbt och samordnat. Eftersom det är de rådande samhällsstrukturerna och processerna som driver förlusten av biologisk mångfald och ekosystemtjänster, måste en genomgripande samhällsförändring ske.

Förslag på åtgärder som nämns i IPBES rapport för att minska den negativa utvecklingen, är att fullt ut implementera existerande globala och regionala miljörelaterade avtal s.k. MEA:s (Multilateral Environmental Agreements)⁹ t.ex. CBD och direktiv (t.ex. EU:s Habitatdirektiv). Andra åtgärder är att på nationell nivå ta bort miljöskadliga subventioner samt att öka ekonomiska incitament för att uppmuntra beteenden som leder till positiv påverkan på ekosystem på alla samhällsnivåer, från individuella konsumenter, till företag som är inblandade i internationell handel och finanser. I den lokala kontexten på landsbygden är kvinnors och mäns besittningsrätt av mark, stärkande av demokratiska processer, sedvanerätter och gemensam förvaltning etc., viktiga för att upprätthålla biologisk mångfald.

Om man ser till utvecklingssamarbete så analyserar OECD/DAC:s rapport *Mainstreaming of Biodiversity*¹⁰ från 2018 hur utvecklingsorganisationer kan fördjupa sitt arbete med biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Detta kan ske genom att systematiskt integrera biologisk mångfald, prioritera åtgärder och insatser, och stödja policyinstrument. Områden som lyfts är nationella policyer och planer

⁹ <https://www.informea.org/>

¹⁰ <http://www.oecd.org/environment/mainstreaming-biodiversity-for-sustainable-development-9789264303201-en.htm>

samt sektorerna jordbruk, skogsbruk och fiske. Vidare understryker man vikten av att stödja processer att vidareutveckla och använda indikatorer för att kunna övervaka och utvärdera biologisk mångfald över tid.

Under våren 2019 genomförde Sidas partner International Institute for Environment and Development (IIED) en analys, *Biodiversity loss is a Development issue*¹¹, avseende utvecklingsprioriteringar i relation till biodiversitetsförlust. Analysen, som sammanfattas nedan, visar på flera strategiska områden och sektorer där utvecklingsorganisationer skulle kunna utveckla samarbetet med sina partners.

Development priority	Implications of biodiversity loss for development priority
Growth, jobs, income	Natural resource sectors such as agriculture, forestry and fisheries are the bedrock of growth, jobs and income generation in many poor countries and for millions of poor people. Biodiversity loss undermines the productivity of these sectors and their continued ability to generate development benefits. Important export earnings and jobs based on wildlife tourism are also at risk if the wildlife base declines - particularly in Africa.
Hunger	Biodiversity loss means poor pollination, poor soil health, declining resilience, reduced availability of wild foods, reduced productivity of agricultural systems, reduced nutritional security.
Health	Biodiversity loss means reduced access to traditional medicines, reduced options for future drug development, increased disease burden, reduced protection against pollution, health effects associated with increased malnutrition and increased exposure to agricultural chemicals, loss of cultural values, poorer mental health.
Climate change mitigation	Biodiversity loss means reduced capacity for carbon storage and sequestration.
Climate change adaptation and disaster risk reduction	Biodiversity loss means reduced adaptive capacity and resilience, exacerbation of natural disasters, increased vulnerability.

Development priority	Implications of biodiversity loss for development priority
Gender equality	Biodiversity loss means increased time and labour required for multiple tasks, the burden often falling disproportionately on women and girls.
Private sector investment	The World Economic Forum identifies biodiversity loss as amongst the highest risks to doing business (in terms of severity of impact and likelihood of occurrence) - particularly in the Least Developed Countries (LDCs).
Conflict and security	Biodiversity loss and associated reduced access to resources can be a source of conflict between and within countries and a driver of environmental outmigration. IPBES reports over 2500 conflicts occurring over water, food, land and fuel across the planet.
Marginalised and vulnerable people	Biodiversity loss can have a particularly severe impact on the most marginalised and vulnerable people including indigenous forest dwellers. To many people biodiversity is not just a source of subsistence and livelihood but an intimate part of culture and identity.

¹¹ <https://pubs.iied.org/17636IIED/>

Ovanstående rapporter och analyser har varit en viktig grund för att identifiera områden för Sida att fördjupa sitt arbete med biologisk mångfald och ekosystemtjänster.

2. Sidas arbete med biologisk mångfald och ekosystemtjänster 2018

2.1 Finansiell rapportering

Sidas finansiella rapportering av biologisk mångfald baseras på den internationellt överenskomna OECD/DAC:s Rio-markör för biodiversitet och är Sidas bidrag till Sveriges årliga nationella rapportering till Konventionen för Biologisk Mångfald (CBD). Rapporteringen följer den mall som angetts i regleringsbrevsuppdraget, d.v.s. görs i enlighet med CBD-beslut om resursmobilisering 2012. Genom denna redovisas både utbetalningar där biologisk mångfald är huvudsyfte och där det är delsyfte. Detta motsvaras i rapportering till CBD av termerna ”direkt” och ”indirekt”. Nedan följer en kort sammanfattning, utförlig rapportering framgår av Bilaga 1. Enligt en överenskommelse med Regeringskansliet (Miljödepartementet)¹² görs – i likhet med Sidas rapportering av klimatfinansiering – även en redovisning utifrån en viktning på 40 procent av de medel där biologisk mångfald är delsyfte (indirekt).

Sammanfattningsvis har utbetalningarna avseende biologisk mångfald ökat markant mellan 2017 och 2018 – från 2,5 miljarder till 3,1 miljarder kronor (varav 534 miljoner är huvudsyfte och drygt 2,5 miljarder delsyfte) – och de har trefaldigats i förhållande till basåret 2010. I dessa siffror räknas insatser där biologisk mångfald är huvud- respektive delsyfte lika. För 2018 redovisas även utfallet utifrån en viktning där insatser med delsyfte biologisk mångfald viktas ner till 40 procent vilket innebär att det totala rapporterade utfallet för 2018 då istället uppgår till 1,6 miljarder kronor.

De totala utbetalningarna har under ett antal år legat relativt konstant på drygt 2 miljarder kronor, men 2016 noterades en tydlig omfördelning, då utbetalningar till insatser där biologisk mångfald är huvudsyfte mer än fördubblades. Detta resultat består under 2017 och 2018.

Ökningen mellan 2017 och 2018 (med den gamla beräkningsgrunden) kan framför allt härledas till den globala strategin för hållbar miljö, hållbart klimat och hav samt hållbart nyttjande av naturresurser som beslutades av regeringen i mars 2018.

¹² Miljödepartementets fokuspunkt för biologisk mångfald

Tabell 1

År	Huvudsyfte/ "direkt" (SEK)	Delsyfte/"indirekt" (SEK)		Totalt (SEK)
2010 (basår)	118 727 075	1 041 674 567		1 160 401 644
2015	129 834 859	1 992 866 045		2 122 700 904
2016	350 036 064	1 819 445 569		2 169 481 633
2017	395 369 785	2 053 050 032		2 448 419 817
2018	533 842 049	2 612 993 985 (enligt tidigare beräkningsgrund)	1 045 197 597*	3 146 836 034/ 1 579 039 647*

*= viktat 40 procent.

Omkring 67 procent (1 059 miljoner kronor) fördelades genom bilaterala projekt och program, medan resterande 33 procent (517 miljoner kronor) kanaliseras genom multilaterala organisationer. Detta är samma proportioner som föregående år.

Av de totala utbetalningarna går 82 procent till de fem sektorer som får mest stöd för biologisk mångfald och den största sektorn (generellt miljöskydd) får 37 procent av allt stöd. Det är en bred kategori och inkluderar delsektorer som miljöpolitik och förvaltning, miljöforskning, stadsutveckling och förvaltning samt landsbygdsutveckling. Därefter följer bidrag med inriktning på jordbruk, skogsbruk, annat multisektoriellt bistånd, samt kategorin myndigheter och det civila samhället.

De fem länder/regioner som mottar den största delen av biodiversitetsrelaterat stöd är Etiopien, Mocambique, Regionalt samarbete Afrika, Mali och Regionalt samarbete Asien.¹³

De fem största insatserna 2018 framgår av tabell 2.

Tabell 2

Insats	SEK
UNDP 2016–2021: Institutional Strengthening for the Forest Sector Development	76 000 000
WWF frame 2018–2020	70 000 000
International Union for Conservation of Nature and Natural Resources, IUCN 2017–2020	46 375 000
SwedBio Resilience & Development Program 2016–2019, förlängd till 2020	38 400 000
Western Indian Ocean Marine Science Association. WIOMSA, 2018–2022	37 125 000

¹³ Detaljerad information om Sidas verksamhet, inte minst finansiella åtaganden, publiceras regelbundet på www.openaid.se, i linje med de internationella kriterier som antagits av International Aid Transparency (IATI). Sida arbetar med att öka tillgängligheten av data genom att inkludera Rio-markörklassningen på sin webbplats "Openaid".

Jämställdhet har ett starkt fokus i all Sidas verksamhet och därför har Sida inkluderat en särskild (frivillig) tabell i den finansiella rapporteringen som visar att drygt 90 procent av allt stöd relaterat till biologisk mångfald beaktade jämställdhet 2018.

3. Ramverk och utgångspunkter

3.1 Biologisk mångfald

Miljö- och klimat har länge varit en prioriterad fråga i svenskt utvecklingsamarbete. Den har sedan 2006 lyfts som en tematisk prioritering och som en egen sektor i Sidas arbete. I Politiken för Global Utveckling (PGU) tydliggörs att miljö och klimat är fortsatt prioriterat, liksom att utvecklingsamarbetet ska präglas av ett konsekvent och integrerat miljö- och klimatperspektiv. Enligt policyramverket för svenskt utvecklingsamarbete och humanitärt bistånd (2016/17:60) ska Sverige verka för en hållbar förvaltning av landbaserade ekosystem och ett hållbart nyttjande av ekosystemtjänster, hållbart nyttjande av naturresurser, vattenresurser och bevarande av biologisk mångfald samt för att hav, kustvatten och marina resurser bevaras och nyttjas genom hållbar förvaltning. Sidas operativa verksamhet styrs genom av regeringen beslutade strategier för bilateralt, regionalt och globalt samarbete. I sex av de totalt 43 gällande samarbetsstrategierna finns referenser till biologisk mångfald och ekosystemtjänster: Etiopien, Kenya, Uganda, Bolivia och Guatemala samt den globala strategin för hållbar miljö, hållbart klimat och hav samt hållbart nyttjande av naturresurser.

Biologisk mångfald och ekosystemtjänster utgör viktiga områden i den miljöpolicy som antogs av Sidas generaldirektör i december 2016, och som uppdaterades i juni 2017 (Bilaga 2). I Sidas *Handlingsplan för miljö och klimat 2017–2020* (Bilaga 3) finns tydliga mål för Sida att öka andelen insatser med biodiversitet som huvud- respektive delsyfte fram till 2020. (Se vidare i avsnitt 4.1).

Vägledning för Sidas arbete med biologisk mångfald återfinns i en serie faktablad som bland annat omfattar kopplingar mellan de globala målen och biologisk mångfald (Bilaga 4), biologisk mångfald och urban utveckling (Bilaga 5), jordbruk och ekosystemtjänster (Bilaga 6) samt mänskliga rättigheter och biodiversitet (Bilaga 7). Dessa färdigställdes under 2016–2017 och är alltså relevanta. Inom ramen för Sidas arbete med multidimensionell fattigdomsanalys har en särskild vägledning tagits fram under 2017–2018, där relationen mellan biologisk mångfald och fattigdomsbekämpning betonas ”*Global environmental trends affecting people living in poverty in four dimensions*” (Bilaga 8).

Sida klassificerar insatser enligt det inom OECD/DAC överenskomna regelverket för de s.k. Riomarkörerna. Frågor om biodiversitet och ekosystemtjänster behandlas

inom ramen för beredningar av stöd till olika insatser, som en del av att integrera miljö och klimat och där en bedömning görs av huruvida frågan anses vara relevant och av betydelse för verksamhetens resultat (positivt eller negativt). Sida har ett ansvar att bedöma och hantera eventuella negativa miljöeffekter vid stöd till olika verksamheter samt att, om relevant och möjligt, bidra till en positiv miljömässig utveckling. Bedömningen tydliggörs i Sidas insatshanteringssystem. Inom ramen för insatshanteringen görs detta framför allt genom att den miljöbedömning som tagits fram av projektframställaren prövas av Sida. Visar det sig att det finns risker med insatsen ber Sida projektframställaren att göra en fullständig miljökonsekvensbedömning (MKB). Frågor kring biodiversitet och ekosystem, och deras kopplingar till fattigdomsfrågor, deltagande, mänskliga rättigheter, jämställdhet m.m. ska utgöra centrala delar i en MKB och sedan skall följas upp under genomförandet.

3.2 Övriga utgångspunkter

Sida har den fattiga människan i centrum i all verksamhet. Genomförandet tar sin utgångspunkt i en rad olika perspektiv som genomsyrar verksamheten. Biologisk mångfald och ekosystemtjänster relaterar till dessa perspektiv på olika sätt.

Fattigdomsperspektivet

En majoritet av världens fattiga kvinnor, män och barn bor fortfarande på landsbygden och är i mycket stor utsträckning beroende av den lokala biologiska mångfalden och ekosystemtjänster för sitt uppehälle. Ett viktigt steg ut ur fattigdom är att stärka motståndskraften i systemen genom att arbeta med naturen och lokala förutsättningar, via olika naturbaserade lösningar. Av särskild vikt blir därför att genomgående ha såväl ekosystem som klimatfrågan (både utsläppsminskningar och anpassning) tydligt i fokus.

Jämställdhetsperspektivet

Kopplingen mellan biologisk mångfald och jämställdhet uppmärksammas allt mer, inte minst inom Agenda 2030. Det är tydligt att kvinnors och flickors begränsade tillgång till politiska, ekonomiska och materiella resurser ökar deras sårbarhet vad gäller både minskad biologisk mångfald och klimatpåverkan. Kvinnor och flickor besitter genom sina traditionella roller i hushållet och de naturresursbaserade näringarna specifik kunskap om lokal biodiversitet och dess användningsområden och har därför en viktig roll för bevarande av biologisk mångfald och tillhörande lokal och traditionell kunskap samtidigt som de är avgörande aktörer och förändringsagenter i arbetet med att motverka klimatförändringar och förlust av biologisk mångfald.

Konfliktperspektivet

Sviktande stater och konfliktdrabbade länder är ofta hårt drabbade av och har minst kapacitet att stå emot och anpassa sig till både klimatförändringar och förlust av

biologisk mångfald. Samtidigt kan ohållbar förvaltning och nyttjande av naturresurser och ekosystem (exempelvis vatten, land, mark) samt accelererande minskning av biologisk mångfald bidra till ökad konkurrens om naturresurser och därmed ökad risk för konflikter.

Mänskliga rättigheter

En demokratisk förvaltning som präglas av rättssäkerhet, transparens och tillgänglighet som säkrar både enskilda personers och företags rättigheter till naturresurser är fundamentala byggstenar i arbete med biologiska mångfaldsfrågor och ekosystemtjänster. Att ha tillgång till information, deltagande i beslutsfattande och tillgång till rättsmedel är grundläggande villkor för att utöva miljö rättigheter. Skydd av miljöförsvarens, inte minst kvinnors och journalisters rättigheter är fundamentalt för att skydda den biologiska mångfalden.

Korruption

Korruption som utvecklingshinder har på flera olika sätt stor inverkan på möjligheten att varaktigt upprätthålla en biologisk mångfald. Handel med utrotningshotade djur uppskattas till 150 miljarder dollar årligen och är den fjärde i värde vad gäller illegal handel, efter narkotikahandel, förfalskning och människohandel. Kriminella syndikat som smugglar flora och fauna utnyttjar ofta porösa gränser och korrupta tjänstemän som transporterar olaglig gods i industriell skala. Den illegala djurhandeln använder samma vägar som annan illegal handel, ofta hand i hand med skatteflykt, korruption och penningtvätt. Korruption är en central risk inte minst i insatser som syftar till att tillhandahålla samhällstjänster (som energi), och där stora upphandlingar eller koncessioner är aktuella. Korruption är också en risk vad gäller exploatering av skog och handel med skogsprodukter och utrotningshotade djur och i upprätthållandet av reglering kring mark för reservat och har stor inverkan på möjligheten att varaktigt upprätthålla en biologisk mångfald.

4. Nulägesanalys

4.1 Strategier och Sidas handlingsplan för miljö och klimat

Sida har redan idag ett pågående arbete kring biologisk mångfald. I Sidas *Handlingsplan för miljö och klimat 2017–2020* (Bilaga 3) finns mål för Sida att ha ökat andelen insatser med biologisk mångfald som huvudsyfte från 1,3 procent 2017 till 4 procent 2020 och med delsyfte från 10,3 procent till 15 procent. I tabell 3 framkommer att en viss ökning jämfört med basåret 2015 (särskilt för biodiversitet som huvudsyfte) skett, men inte i tillräcklig takt idag för att nå målsättningen till 2020.

Tabell 3

	2015	2016	2017	2018	2019	Target (*) 2020
Huvudsyfte	1,3%	1,8%	1,9%	2,1%		4%
Delsyfte	10,3%	9,8%	9,6%	10,4%		15%

Ett mer nedbrutet utfall för 2018 per anslagspost avseende andel insatser med biodiversitet som huvudsyfte respektive delsyfte, redovisas i tabell 4. Variationen inom de flesta anslagsposterna är stora men det framgår att det är inom anslagsposterna för Forskning respektive Hållbar Utveckling som biologisk mångfald idag har störst genomslag.

Tabell 4

Anslagspost	Delsyfte (%)	Huvudsyfte (%)
Forskningsamarbete	38	5
Hållbar utveckling	27	4
Kapacitetsutveckling och Agenda 2030	16	1
Stöd genom svenska organisationer i det civila samhället	10	4
Afrika	9	3
Reformsamarbete med Östeuropa, Västra Balkan och Turkiet	8	0
Latinamerika	7	2
Asien	6	2
Humanitära insatser	2	0
Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer (ram)	1	0
Mellanöstern och Nordafrika	1	0
Samarbete inom Östersjöregionen	0	12
Totalt alla anslagsposter¹⁴	10,4	2,1

Insatserna fokuserar på biologisk mångfald och ekosystemtjänster som en resurs för utveckling och för att säkerställa försörjningsmöjligheter för fattiga kvinnor och män i olika utvecklingskontexter. Detta sker huvudsakligen genom att aktivt integrera olika aspekter av biologisk mångfald i bilaterala och multilaterala insatser inom lantbruk, skog, landsbygdsutveckling, marina- och kustnära områden samt inom sötvattensområden, floder, våtmarker och avrinningsområden.

En genomlysning på strateginivå visar att sex strategier idag har explicita formuleringar om biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Fem av dessa är bilaterala: Etiopien, Kenya, Uganda, Bolivia och Guatemala, och bland dessa är

¹⁴ En minskad andel jämfört med tidigare år (fast biodiversitets siffrorna ökat i absoluta tal) torde förklaras med att biståndsramen ökat.

Etiopien det land som mottar den största delen av biodiversitetsrelaterat stöd. En strategi är global: den globala strategin för hållbar miljö, hållbart klimat och hav samt hållbart nyttjande av naturresurser. I den senare har 10 procent av insatserna biologisk mångfald som huvudsyfte och 58 procent har biologisk mångfald som delsyfte. Strategin hanterar även fyra av de fem största insatserna för biologisk mångfald 2018 (se Tabell 2 ovan). Inom anslagsposten för Hållbar utveckling finns även den globala strategin för hållbar ekonomisk utveckling där 3 procent av insatserna har biologisk mångfald som huvudsyfte och 27 procent har det som delsyfte och där biologisk mångfald nämns i avsnittet om kontext¹⁵.

Inom strategin (och anslagsposten) för forskningssamarbete har en hög andel av insatserna biologisk mångfald som delsyfte vilket beror på att strategin spänner över en rad forskningsområden som är relevanta för biodiversitet och ekosystemtjänster, som hållbart jordbruk och fiske, ägande- och nyttjanderätter till mark, miljö, klimatets påverkan och handel.

4.2 Sidas kompetens, kapacitet och erfarenhet från andra särskilda satsningar

Antalet anställda med miljö/naturresursbakgrund har relativt sett minskat på Sida de senaste tio till femton åren. Effekterna av detta märks framför allt i kapacitets- och kompetensbrist på utlandsmyndigheterna, vilket bekräftas av den kompetensgapsanalys som Sida genomfört under våren 2019. Specialiserad kompetens är dock helt central för att kunna analysera, bedöma och följa upp insatser inom biologisk mångfald och ekosystemtjänster, vilket också betonas i den nyligen genomförda DAC Peer Learning Review¹⁶, där man i sin rapport konstaterade att biologisk mångfald får mycket mindre uppmärksamhet än klimatfrågan inom utvecklingssamarbetet i stort. Man understryker vikten av att investera i förmågan att integrera miljöfrågor, stärka partners kapacitet liksom ett tydligt ledarskap som avgörande för ett framgångsrikt arbete, men att detta inte kan ske utan specialistkunskap. En fördjupad ansats inom biologisk mångfald kan innebära att Sida behöver förstärka sin kompetens inom miljöområdet.

¹⁵ Fossila utsläpp, föroreningar, avskogning, Överfiske, markomvandling och försämrade jordar och vattenbrist påverkar miljö, klimat, **ekosystemtjänster, biologisk mångfald** och därmed livsmedelsproduktion och bromsar välfärd och utveckling.

¹⁶ Some further lessons that emerged was that *environmental expertise across the organization, well-networked outside it, enabled by good leadership and supported by 'champions', can drive environmental attitudes and competences of all staff*. However, it is not a substitute for collective institutional responsibility for environment, which is essential but tough to achieve. Another lesson was that *the specific outcomes and benefits of environmental integration – intended and actual – need to be clear and increasingly visible* in each case; only then will staff be motivated to act, feeling less 'mainstreaming/integration fatigue' and ready to pursue environment priorities. Also, *investing in capacity for integrating environment is critical* and much can be achieved through training in interdisciplinary skills; attention must be given to partner countries' and agencies' capacity as well as those of development co-operation agencies. [Environment and climate change integration in Sida's development cooperation](#), Sida, 2019

En erfarenhet som kan bli viktig i det kommande fördjupningsarbetet kring biologisk mångfald är den pågående utvärderingen av regeringens särskilda klimatsatsning (2009-2012) som genomförs av Enheten för biståndsanalys (EBA). Den visar i sina preliminära slutsatser att en satsning får större genomslag om den är långsiktig och resurssatt på ett adekvat sätt. Utöver detta ser man även att klimatanpassning har fått en större uppmärksamhet politiskt och på programnivå. Satsningen resulterade även i en bättre beredskap på landnivå att ta emot medel genom stora anpassningsfonder och Green Climate Fund. Det fanns också ett värde av att ha en kommission, ”Commission on Climate Change and Development” och en rapport, ”Closing the Gaps: Disaster risk reduction and adaptation to climate change in developing countries”, 2009, som gav satsningen politisk tyngd och genomslag samt vidgade perspektivet kring vilka aktiviteter som kunde inrymmas inom satsningen.

5. Fördjupad analys – områden för att stärka och fördjupa Sidas arbete med biologisk mångfald

I detta avsnitt presenteras möjligheter för att i närtid stärka och fördjupa myndighetens arbete med biologisk mångfald och säkrande av ekosystemtjänster står inför. Det inkluderar åtgärder som bidrar till återställande, bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald, samt åtgärder för att adressera andra områden av strategisk betydelse för att motverka förlust av biologisk mångfald, sedan presenteras aktörer med strategisk betydelse i arbetet, liksom verktyg med strategisk betydelse för att motverka förlust av biologisk mångfald och i Bilaga 10 ges några exempel på pågående stöd.

5.1.1 Åtgärder för att stärka hållbar förvaltning av biologisk mångfald och säkra ekosystemtjänster

Förlust av biodiversitet och ekosystemtjänster är en samhällsfråga och måste lösas med samhällsplaneringens samtliga instrument. Frågorna kan beredas större utrymme i strategier, även i strategier där miljö, klimat och naturresursförvaltning inte dominerar. Det finns en stor potential att integrera frågorna i strategigenomförandet genom att ytterligare integrera frågeställningar kring biologisk mångfald och ekosystemtjänster i prioriterade sektorer som bidrar till ekonomisk utveckling så som till exempel inom jordbruk, skogsbruk, vatten, och marina program där Sida idag stödjer insatser i flera strategier.

Genom att integrera biodiversitetsfrågorna i analys, planering och genomförande av stöd till olika sektorer ges stora möjligheter till att använda samhällsplaneringens samtliga instrument, lämna ett silotänkande och tydligare arbeta i en Agenda 2030 anda. Inom alla ovanstående områden kan Sida fördjupa arbetet med biologisk mångfald genom att också fokusera på:

- **Förvaltning av naturresurser** – fortsatt stödja demokratisk förvaltning präglad av rättssäkerhet, transparens och tillgänglighet som säkrar både enskilda personers och företags rättigheter till naturresurser; fortsatt främja stärkt förmåga hos urfolk, lokalsamhällen och länder att hållbart förvalta naturresurser, biologisk mångfald och ekosystemtjänster och hantera klimatförändringar och naturkatastrofer vilka kan bidra till att konflikter, humanitära kriser men också ofrivillig migration förebyggs; fortsatt stöd till ansvarsutkrävande och rättigheter samt ett demokratiskt deltagande i beslutsprocesser med särskilt fokus på kvinnligt beslutsfattande och delaktighet kopplat till ekosystem, mark och sårbarhet för klimatförändringar, kemikalier och annan miljöförstöring; förstärkt fokus på fragila och konfliktdrabbade kontexter; stärka urfolks möjlighet att skydda och stärka traditionella kunskaper, innovationer och sedvänjor i syfte att bevara och hållbart nyttja biologisk mångfald; främja urfolk och lokala samhällens möjligheter att delta i beslut som rör biologisk mångfald i deras omgivningar; fortsatt stärka arbete med försvarare av rättigheter kopplat till miljö och naturresurser (till exempel journalister – inte minst kvinnliga, samt lokalbefolkningar och ursprungsbefolkningar).
- **Policykoherens och ansvarsutkrävande** – Stöd till system för samordnad policy och genomförande är kritiskt med fokus på främjande av ett hållbart nyttjande av naturresurser som skog, mark, vatten och marina resurser. Detta kan ske genom att stärka svaga intuitioner, bidra till effektiv miljölagstiftning, ökad transparens, ge tillgång till information och lokalt deltagande i syfte att säkra biologisk mångfald och ekosystemtjänster för ökad resiliens, fattigdomsbekämpning, och utveckling; stärka kapacitet i samarbetsländerna att utveckla processer och verktyg för att integrera ett ekosystemtjänstperspektiv i nationella utvecklingsprocesser och planer kan också ingå här; stärka kapacitet och utbildning i andra samhällsområden så som utbildning av lärare; och framtagande av relevant utbildningsmaterial till arbete av myndigheter, NGOs, media, parlamentariker etc. för att öka det allmänna medvetandet eller för specifika grupper (t.ex. jurister, åklagare) är avgörande för ett fördjupat arbete med biologisk mångfald.

Sida kan bidra till ett fördjupat arbete med biologisk mångfald genom fortsatt stöd till nationella processer och globala aktörer som arbetar med policyutveckling och kapacitetsutveckling. Inom ramen för dessa insatser skulle biologisk mångfald och ekosystemtjänster kunna synliggöras och främjas. Sida kan verka för ett tydligt och

resurseffektivt samarbete mellan olika FN-organ särskilt gällande mål om biologisk mångfald, klimat, mat och hälsa.

- **Nationella och regionala processer och åtaganden** – Sida kan genom fortsatt stöd till nationella processer som utgår från Agenda 2030s mål och undermål och även de s.k. Aichi-målen inom Konventionen för Biologisk mångfald, bidra ytterligare till ländernas implementering av dessa ramverk; inom ramen för CBD:s nya tioåriga ramverk stötta processer för National Biodiversity Strategies and Action Plans (NBSAP:s) på samma sätt som NDC:s; stimulera regionalt lärande kring NBSAP:s genom de regionala programmen; bistå nationella processer i utvecklandet av tvärssektoriella instrument så som ”natural capital accounting”¹⁷, miljökonsekvensbedömningar, strategiska miljöbedömningar, ökad sektorsintegrering, utvärdera styrmedel med skadlig verkan på biologisk mångfald samt fortsatt utveckla legala ramverk och administrativa instrument för markanvändning vilka stärker bevarandet och hållbart nyttjande; beakta ramverk för grön ekonomi med fokus på fiskala instrument, avlägsnandet av miljöskadliga subventioner och andra ekonomiska incitament för att uppmuntra beteenden som leder till positiv påverkan på ekosystem på alla samhällsnivåer, från individuella konsumenter, till företag som är inblandade i internationell handel och finanser. Ett alternativ skulle kunna vara att strategiskt välja att komplettera och/eller skala upp insatser som genomförs med finansiering från den Globala Miljöfonden (GEF) som är den finansiella mekanismen för konventionen för biologisk mångfald.
- **Internationella konventioner** – Genom fortsatt stöd till globala aktörer som arbetar med (normativ) policyutveckling och kapacitetsutveckling kan Sida bidra till hållbara system för att främja biologisk mångfald och hållbara ekosystemtjänster; stärka de FN-organisationer som ansvarar för frågor som är centrala för CBD, så som UNEP, FAO, WHO, WTO och FN:s havsrättskonvention. Samarbetet mellan CBD och FAO är välutvecklat särskilt när det gäller hållbart jordbruk, men även fiske genom Sustainable Ocean Initiative som syftar till att stärka samarbete mellan miljö och fiske. CBD och WHO har gemensamt tagit fram en kunskapssammanställning om biologisk mångfald och hälsa. TRIPS¹⁸-avtalet under WTO berör immaterialrättsliga frågor i relation till Nagoyaprotokollet och SPS-avtalet

¹⁷ Metoder för hur man kan beräkna och redovisa vår inverkan på men också vårt beroende av naturkapitalet.

¹⁸ Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights

inom/under WTO är viktigt för Cartagena-protokollet och hanteringen av invasiva främmande arter. Att i än större utsträckning utgå från Agenda 2030s mål och undermål och även de s.k. Aichi målen inom Konventionen för Biologisk mångfald skulle kunna bidra ytterligare till ländernas implementering av dessa ramverk.

Nedan följer exempel på åtgärder inom olika områden där Sida kan stödja fördjupade ansatser att adressera drivkrafterna bakom förlusten av biologisk mångfald.

- **Jordbruk** – Sida har möjlighet att öka biologisk mångfald inom det övergripande stödet till jordbrukssektorn och livsmedelsförsörjning utan att kompromissa övergripande mål med fattigdomsbekämpning och ekonomisk tillväxt. Detta kan göras genom att stärka och utveckla hållbart jordbruk, främja agro-ekologiska ansatser vilka tydligare kopplar brukande till kontextspecifika förutsättningar och grödor. En holistisk ansats som tex en landskapsansats kan bidra till arbetet med att motverka ökenspridning, säkra hållbar hantering av yt- och grundvatten samt minska näringstillförsel till kust och vattendrag och därmed stärka kopplingen källa till hav. Sida har en lång erfarenhet av agroforestry, som kan stärkas ytterligare. Mer hållbara jordbruksmetoder kan gynna den biologiska mångfalden, förbättra jordmänen och öka vinsten för den enskilda lantbrukaren; stärka kvinnors rättigheter och tillgång till resurser, såsom biologisk mångfald och markrättigheter; bidra ytterligare till kunskapsförstärkning avseende hållbar odling, anpassad till lokala förhållanden. Jordbrukarnas rätt till eget utsäde är avgörande för livsmedelsförsörjning liksom för övergripande global tryggad livsmedelsförsörjning och biologisk mångfald. Deras rätt att spara, välja, byta och sälja frön är avgörande när immateriella rättigheter förhandlas fram i handelsavtal och andra policyfora. Speciell utsädeslagstiftning kan uppmuntras och utvecklas för att stödja åtkomsten till frön från traditionella, ofta genetiskt heterogena, sorter genom informella / traditionella utsädessystem.
- **Skog** – Sida kan stärka och utveckla ett hållbart skogsbruk och förhindra avskogning; initiera och stärka agroforestry-program med fokus på att skapa incitamentsstrukturer för att fler träd/buskar planteras (för skogs- och matproduktion/icke-timmer, timmer, biodiversitet, färskvatten, klimatanpassning och begränsning av utsläpp, mot erosion och översvämningar); stärka lagstiftning, lagefterlevnad och förvaltning av mark; stärka kvinnors och mäns och urfolks, tillgång till och kontroll över

skogsresurser, kunskap, och finansiering, eventuellt kopplat till ”social protection och payment for environmental services”; främja miljöcertifierad produktion och produktion av skogsprodukter och bekämpa illegal avverkning och illegal handel med timmer, träkol och andra träprodukter; i flyktingläger ersätta ved/träkol med andra, mer hållbara energikällor.

- **Marin miljö, kustzon och fiske** – lyfta ekosystembaserad fiskförvaltning, minska överfiskning och stärka integrering i förvaltningen i både sötvatten och marina områden; stärka ekosystembaserad förvaltning och skydd av marina områden samt främjande av hållbara maritima näringar; minska föroreningar och marint skräp och stärka havsfrågorna i klimatarbetet.
- **Vatten- och vattenresurser** – ytterligare stärka hållbara vatten- och sanitetslösningar med beaktandet av ett biologiskt mångfaldsperspektiv till exempel genom naturbaserade lösningar; se över möjligheten att stärka policys och processer på nationell nivå att ta ett större grepp på vattenanvändande och gå bortom effektiv vattenanvändning och i större grad beakta vattenkvalité och hur mycket vatten som finns tillgängligt; ytterligare beakta sötvattenproblematiken relaterat till akvatiska resurser och livsmedelsförsörjning.
- **Utsläpp, avfall och kemikalier** – förstärka arbete med hållbara produktions- och konsumtionsmönster, inklusive kemikaliekontroll, jordbrukets utsläpp av kväve och pesticider, avfallshantering och luftföroreningar, samt tydligare lyfta naturbaserade lösningar så som förstärkt skydd och rehabilitering av våtmarker, vilket kan vara positivt för biologisk mångfald. Stöd till arbete med fiskala instrument, handels- och produktionsnormer och rapportering; stärkt kapacitet att förhindra påverkan av föroreningar på enskilda arter, biologisk mångfald och ekosystemtjänster.
- **Urban utveckling** – i kuststäder främja naturliga barriärer mot hav och saltvattenintrång, värna våtmarker i och runt städer; främja urban planering med fokus på urbana naturbaserade lösningar och urban biologisk mångfald och tillgång för fattiga till urbana naturområden.

5.1.2 Åtgärder för att adressera andra områden av strategisk betydelse för att motverka förlust av biologisk mångfald

De underliggande eller indirekta orsakerna till förlust av biologisk mångfald är i stor utsträckning kopplade till institutionella och ekonomiska strukturer och system.

Generellt har styrmedel som prioriterat ekonomisk aktivitet ofta fört med sig negativa

miljökonsekvenser. Detta då det egentliga värdet av naturen och ekosystemtjänsterna inte beaktas. Svag institutionell kapacitet i samarbetsländerna, kombinerat med starka ekonomiska intressen samt hög grad av korruption ökar risken för att kortsiktiga vinster från överfiske, markomvandling så som intensivt och storskaligt jordbruk och boskapsproduktion, skogsavverkning, gruvsdrift, utvinning av mineraler etc. prioriteras framför längre och mer hållbara lösningar som gagnar samhället i stort.

Områden för Sida att fortsatt adressera är i detta sammanhang:

- **Korruptionsbekämpning** – ytterligare främja transparens (i t ex upphandling och koncessioner), stödja watchdogs och miljöaktivister som påtalar korruption och felaktigheter, verka för den privata sektorns integritet i nyttjandet av naturresurser; lyfta fram god CSR-praxis, nyttja digitalisering och e-governance i ansvarsutkrävande- och transparensinriktade.
- **Handel** – genom fortsatta insatser på handelsområdet kan Sida bidra till en ökad samsyn i samarbetsländerna och globalt mellan handels- och miljöpolitiken, och hitta sätt för att identifiera hur handel och handelspolitik mer konstruktivt kan bidra till bevarande, anpassning och en positiv omställning: länders kapacitet att tillämpa CITES¹⁹, FLEGT²⁰ och andra konventioner och överenskommelser kan beaktas.
- **Marknadsutveckling och sysselsättning** – fortsatt stödja analyser av marknader, värdekedjor och deras förmåga att skapa (gröna) jobb och minska fattigdomen och att närmare beakta effekter av och på biologisk mångfald och hållbart utnyttjande av ekosystemen i analysarbetet, i generella sysselsättningsinsatser såväl som riktade insatser för rättvis omställning (just transition) – sådana analyser kan leda till ökad hållbarhet i insatserna och utformning av formella och informella regler som förbättrar marknadens funktionssätt.
- **Hälsa, välbefinnande och självförverkligande** – Biologisk mångfald och fungerade ekosystemtjänster är instrument för att bidra till en förbättrad och jämlik hälsa och välbefinnande. Inom till exempel nexus jordbruk/nutrition kan en större variation av grödor, inklusive äldre icke-förädlade sorter, bidra

¹⁹ CITES, The Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora, är en internationell överenskommelse om handeln med hotade arter av vilda djur och växter. Det finns cirka 5 600 djurarter och över 30 000 växtarter som är starkt hotade på grund av omfattande handel världen över.

²⁰ FLEGT, Forest Law Enforcement, Governance and Trade. ett frivilligt partnerskapsavtal mellan EU och vissa exportländer inom vilket system anges med vilka man kan verifiera att det timmer som använts i trävaruprodukterna är av lagligt ursprung.

till bättre nutrition också här kan ytterligare multisektoriella ansatser identifieras. Väl fungerande ekosystem är viktiga för att säkra tillgången till rent vatten, samtidigt som ekosystemen också gynnas av förbättrad vattenrening. Det finns stor potential att t.ex. komplettera pågående WASH-insatser med integrering av aspekter kring biologisk mångfald. Dessutom kan hälsosystem stärkas så som i arbetet med global hälsosäkerhet och länders kapacitet att hantera inte bara smittsamma sjukdomar men också antibiotikaresistens och hormonläckage. Dessa påverkar människor, djur- och växtliv. Man kan även behöva identifiera och stärka holistiska ansatser och policykoherens med aktörer som representerar sektorerna: hälsa, miljö, jordbruk, fysisk planering, klimatanpassning och katastrofrisk-reducering.

5.1.3 Stärkt och fördjupad ansats avseende aktörer med strategisk betydelse för att motverka förlust av biologisk mångfald

Sida kan ytterligare stärka fattigdomsbekämpning inom områden och genom aktörer, där strategiskt arbete med förändringar och beaktande av biologisk mångfald kan påverka de direkta och indirekta drivkrafterna och i förlängningen därmed gynna biologisk mångfald så som i samarbetet med:

- **Civilsamhället** – fortsatt stöd att stärka institutioner och partnerskap som kan ta fram och leverera multi- tvärssektoriella lösningar, driva påverkansarbete och möjliggöra ansvarsutkrävande i situationer där förlust av biologisk mångfald eller ekosystemtjänster allvarligt påverkar livsbetingelser för fattiga kvinnor och män; undersöka hur Sida kan medverka i tillskapandet av plattformar för CSO:s att delta i och få inflytande på IPBES-relaterade processer där CSO:s har en viktig roll för kvalitetssäkring, förankring, legitimitet, påverkansarbete, genomförande, etc.
- **Privat sektor och privatsektorutveckling** – ge fortsatt stöd till utveckling av internationella ramverk för hållbart företagande och hållbara investeringar och verka för att dessa bättre beaktar biologisk mångfald och hållbart utnyttjande av ekosystemtjänster; öka förutsättningar för att inom utlysningfonder gynna innovationer och teknologier som främjar bevarande av biologisk mångfald och ett effektivare och hållbart utnyttjande av ekosystem; generellt inom privatsektorutveckling verka för att öka kunskapen om näringslivets beroende av biologisk mångfald och ekosystem för att påverka regelverk och företag. Det blir även viktigt att bygga vidare på och inspirera aktörer inom Sidas partnerskap med SLSD (Swedish Leadership for Sustainable Development) och SISD (Swedish Investors for Sustainable Development).

- **Universitet och Forskning** – Sida har idag fokus på kapacitetsuppbyggnad för forskning, främst i låginkomstländer och på global, regional och nationell forskning av relevans för låginkomstländer. Sida främjar dessutom forskning som genom innovation kan bidra till fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling. Inom alla tre resultatområden finns stöd till biodiversitet t ex med forskningsanslag från International Foundation for Science (IFS) kan unga forskare utveckla sin förmåga att bedriva relevant forskning av hög kvalitet om vattenförvaltning och kopplingen till biodiversitet. Genom Sidas stöd till universitet i låginkomstländer byggs miljöer och system som säkerställer att lokalt förankrad forskning om biodiversitet kan bedrivas och kommuniceras globalt. Sida har ett stort stöd till CGIAR som producerar vetenskapliga bevis, hanteringsmetoder och policyalternativ att använda och skydda biodiversitet. och som fortsatt kan bidra till hälsosammare dieter genom att säkerställa agrobiodiversitet i marknader och konsumtionsmönster, hållbart jordbruk genom agrobiodiversitet i produktionen och resiliens och adaptation genom agrobiodiversitet i genetiska resurser.

5.1.4 Stärkt och fördjupad ansats avseende verktyg med strategisk betydelse för att motverka förlust av biologisk mångfald

- **Digitalisering** – främja nationell och global insamling av data genom exempelvis sensorer och satelliter vilka mäter skogsskövling, olagligt fiske, förorenat vatten och luft, för att både bygga myndigheters kunskap och kompetens men också för att medvetandegöra och stärka civilsamhället och media i syfte att hålla regeringar och företag ansvariga. Privata aktörer är viktiga vad gäller utvecklingen av innovativa lösningar och teknologier.
- **Standarder för humanitärt bistånd** –stärka humanitära standarder (Sphere-standards) för att öka möjligheterna till mer hållbara (ej ved-baserade) energilösningar i humanitära kriser, främst för matlagning i flyktingläger.

6. Slutsatser och huvudsakliga förslag

Sida har, mot bakgrund av aktuella rapporter och inhämtad information från operativa avdelningar, dragit ett antal slutsatser och identifierat förslag på hur Sida kan stärka och fördjupa arbetet med biologisk mångfald. Det finns många konkreta förslag på hur arbetet kan stärkas inom enskilda sektorer (både genom direkta insatser och genom integrering i insatser), genom nationella och internationella processer och åtaganden, genom aktörer och genom olika verktyg.

Grundläggande principer:

- Stöd till kapacitetsutveckling är ett centralt förhållningssätt för Sidas operativa arbete generellt och ett fördjupat arbete med biologisk mångfald bör ha kapacitetsutveckling i fokus. Detta kan delas upp i två huvudspår: dels stöd till specifika biodiversitets- och konventionsprocesser, dels stöd till kapacitetsuppbyggnad för planering och genomförande av åtgärder inom olika sektorer. Stöd till såväl myndigheter som enskilda organisationer är viktigt, liksom stöd till forskning, innovation och kunskapsutveckling.
- Ägarskap hos samarbetsparten är grundläggande för att uppnå effektivitet och långsiktig hållbarhet. I linje med detta bör ett fördjupat arbete med biologisk mångfald i så stor utsträckning som möjligt handla om breda organisations- eller programstöd där samarbetsparten själv kan prioritera, dvs. inte om att ge öronmärkta projektstöd. Biodiversitetsfrågorna blir därmed ofta en del av en bredare agenda. Att knyta an till nationella åtaganden t.ex. under konventionen för biologisk mångfald kan också bidra till ett ökat ägarskap.
- Bygga och stärka individers, lokalsamhällens och länders motståndskraft (resiliens) mot och förmåga att hantera de förändringar i ekosystem och den förlust av biologisk mångfald som redan sker är ytterligare en viktig aspekt, och även en central del av katastrofriskförebyggande arbete.
- Det är centralt att stärka dialogen på nationell, regional och global nivå (inklusive med bankerna och FN-organ) om normativa aspekter av ett genomgripande reformarbete kring systemskiften vad gäller en hållbar produktion och konsumtion, ekonomiska styrmedel och upprätthållandet av mänskliga rättigheter. Till en förstärkt dialog skall också läggas möjligheten att samarbeta med andra givare för ett ökat operativt och normativt genomslag. Några exempel är USA, Tyskland, Frankrike, Belgien och Norge som alla har relativt stora stöd till biologisk mångfald.
- Liksom för all Sidas verksamhet utgör perspektiven (rättighetsperspektivet, fattiga människors perspektiv, jämställdhets- och konfliktperspektiven) centrala utgångspunkter, vilket innebär att även ett fördjupat arbete med biologisk mångfald måste förhålla sig till dem.

6.1 Slutsatser

1. Utarmning av biologisk mångfald är inte begränsad till en enskild sektor utan kräver en holistisk ansats, där mänskliga rättigheter/demokrati, anti-korruption, handel, hälsa, utbildning, marknadsutveckling och sysselsättning mm också är viktiga frågor med hållbar biologisk mångfald.

2. För att adressera orsakerna till förlusten av biologisk mångfald och ekosystemtjänster är det viktigt att rikta arbetet mot landsbygds- och urban utveckling där användning av naturresurser (jord och skogsbruk, marina frågor, vatten, urban utveckling, etc.) är centrala.
3. Sida har redan idag ett pågående arbete som en del av miljöledningssystemet med en miljöpolicy som uppmärksammar vikten av cirkulär ekonomi, föroreningar, klimat och hållbar naturresurshantering i arbetet med att uppnå ökad biologisk mångfald. Miljöledningssystemet innehåller också en handlingsplan med mål för biologisk mångfald 2017-2020. Miljöledningssystemet utgör därför en möjlighet att stärka och förbättra arbetet med biologisk mångfald inom myndigheten.
4. Sex av gällande 43 strategier har tydliga skrivning om biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Ett stort antal strategier har ingångar som öppnar för och möjliggör arbete med frågan. I första hand de strategier som inkluderar målskrivningar kring miljö/klimat/naturresurser, eller skrivningar kring lantbruk och vatten, men även andra sektorer.
5. Nya och additionella medel skulle kunna bidra till att stärka Sidas arbete med biologisk mångfald. För att uppnå långsiktig förändring och resultat behöver en satsning vara flerårig och kopplas till existerande strategier på global, regional och bilateral nivå. Val av strategier bör ske i nära samråd med Sida. Behovet av förvaltningsresurser/personal för att hålla ihop en eventuell biodiversitetsatsning, och stödja genomförande hos olika strategiägare, bör särskilt beaktas.
6. Med tanke på att utarmningen av biologisk mångfald ofta är gränsöverskridande har de regionala strategierna i Asien, Afrika, Europa en stor möjlighet att utveckla och stödja mer riktade insatser på biodiversitetsområdet, förutom Latinamerika där vi i dagsläget ej har en regional strategi.
7. En fördjupad ansats inom biologisk mångfald kan även innebära att Sida behöver förstärka sin kapacitet inom miljöområdet generellt såväl som förmågan att integrera biodiversitet i strategigenomförande. En möjlighet kan vara att stärka våra analyser för att motverka att befintliga program riskerar att driva på förlusten av biologisk mångfald, exempelvis i insatser kopplade till jordbruk. Här har miljöledningssystemet liksom den multidimensionella fattigdomsanalysen en viktig roll att fylla.